

Visarkivet i dag: Ont om elaka nidvisor, gott om kärleksballader

Forskare från hela världen känner till Visarkivet i Stockholm och skriver efter material.

Trubadurer botaniserar där.

Tonsättare har under åren sökt stoff på Visarkivet. Karl-Birger Blomdahl och Erik Lindegren kom dit under arbetet på operan "Herr von Hancken". Jan Johansson satt dagligen på arkivet förra hösten fram till sin bortgång och gick igenom folkmusik till de kompositioner som Sveriges Radio nu givit ut på skiva.

Vanligt folk ringer och ber om "de andra verserna i visan", fortsättningen som de glömt eller aldrig hört.

Svenskt Visarkiv är alltså väl förankrat i människors medvetande. Just nu är arkivet inne i en övergångstid. De första åren fungerade arkivet som en privat institution finansierad av den nys bortgångne Sven Salén. Sedan övertog staten en del av det ekonomiska ansvaret. Arkivet knöts också till Stockholms universitet. Av allt att döma går arkivet mot ett fullständigt förstatligande från den 1 juli 1970.

— Vi ser fram mot den dag då detta blir verklighet, säger docent Bengt R. Jonsson, som är arkivets chef. Visarkivet har stora uppgifter som väntar och behöver en långtidsplanering. Hittills har vi levat i stor ovisshet om framtiden.

Ett företag som snart kommer i gång är utgivningen av Sveriges medeltida ballader. Vi planerar 8-10 band med balladtexter, musik och kommentarer och hoppas få ut första bandet till nästa jul.

Redan när Visarkivet grundades 1951 tog man upp frågan om en sådan utgåva.

■ 240 balladtyper

— Det finns omkring 240 typer av svenska ballader, alltså det som man i dagligt tal brukar kalla folkvisor, säger docent Jonsson. En del visor har bara tecknats upp i enstaka versioner, andra har vi i 300-400 varianter. Det är ont om elaka, grova nid- och skämtvisor. Troligen har folk dragit sig för att ge stötande visor till upptecknaren eller också har upptecknarna själva inte skrivit ned dem av ansändighetsskäl. Väl belagda är däremot kärleksvisor från 1700-tallets slut, de har behållit sin popularitet. Vi har hundratals belegg på "Om dagen vid mitt arbete är du uti mitt sinn". Ballader som berättar en historia har också lång livslängd. Sådana ballader lever

på sina håll kvar från 1200- och 1300-talen, medan 1400- och 1500-talens lyrik förflyktigats.

Visarkivet lägger upp ett register över psalmer och andliga visor. Evangeliska fosterlandsstiftelsen har ur samlingarna givit ut "Bibelvisor", däribland de pedagogiska ramsor som skärpte minnet på folk inför instundande husförhör. "En är allen, som råder över himmelen och jorden."

■ Åtta anställda

Åtta personer är anställda på Visarkivet och företräder olika sidor av verksamheten. Arkivarien Margareta Jersild sköter den musikvetenskapliga delen och katalogiserar vismelodier enligt ett nytt system, som docent Jan Ling funderat ut. Amanuensen Finn Zetterholm syslar med 1800- och 1900-talens visa och kommer snart ut med en bok om "Den svenska barnvisan kring sekelskiftet". Han har också sjungit in en skiva med Joe Hill-visor. Amanuensen Eva Danielsson skriver en avhandling om "Övertro i de medeltida balladerna" och skall hjälpa till med den stora balladutgåvan. Docent Jonsson själv är folklivs- och textforskare.

Ute på fältet reser arkivarie Märta Ramsten med bandspelare och samlar låtar och visor. Ännu finns det mycket att hämta.

— Sveriges Radio gjorde tidigare sådana inspelningar, men har inte möjlighet att lagra mera. Därför bildade en rad intresserade institutioner Samarbetsnämnden för svensk folkmusik och den består även sedan Visarkivet övertagit hela ansvaret.

■ Intervjuer och bilder

— Vi nöjer oss inte med inspelningen utan intervjuar våra meddelare om deras personliga bakgrund och musikaliska miljö, säger Märta Ramsten. Vi tar alltid bilder av dem, men vår största önskan är att också få en filmkamera. Inte sällan kan dessa meddelare också danser som har lång tradition på orten och de demonstrerar gärna steg och turer. Vi skulle kunna tillföra folkdansrepertoaren en hel del om vi bara hade apparatur att filma under våra expeditioner.

— I Bohuslän visade man oss den så kallade skinkaparsen, eller skinnkompassen, som den också kallas. Namnet på denna dans går tillbaka på cing pas — fem steg, det vill säga gallard, som dansades av hov och adel på 1600-talet.

Ivo Cramér har gjort en balett om just denna hövdans och dess öden.

Märta Ramsten har mött meddelare med en stor nedärvd musikskatt. På Orust lever till exempel smeden och lantbrukaren Martin Martinsson, som har en väldigt fin visorepertoar och ett gammalt sångsätt, som han varit mån om att bevara.

Låtarna för fiol, dragspel, mun-

Gustav Jönsson i Ankarstättet. Jämtland har sjungit in visor som han krusar ut i ett ålderdomligt sångsätt.

spel, nyckelharpa, gitarr, cittra och näver och de många visorna sjunker inte in i några glömskans fack på Visarkivet, tvärtom. För närvarande är tio personer sysselsatta med uppsatser över arkivets material för betyg inom ämnen som musikforskning, folklivsforskning, och pedagogik. Märta Ramsten hoppas också att arkivet skall bli i tillfälle att ge ut det mest hörvärda på skiva.

Svenskt Visarkiv har många besökare och sänder också ut medarbetare till skolorna för att tala om visor och låtar. Den utåtriktade verksamheten har svällt så att det är svårt att hinna med. Docent Jonsson hoppas att arkivet efter förstatligandet skall få en arkivlektorstjänst, så att någon hundra procentigt kan ägna sig åt att fara runt och berätta och spela upp svensk folkmusik.

Linus Augustsson, "Linus i Brünne", är dalslänning och har spelat för Visarkivets expedition ur den fina folkmusikaliska traditionen i sitt landskap.